
Anka Vidovič-Miklavčič

Srednješolska mladina in Savez jugoslovenskih srednješkolskih udruženja (SJSU) 1929-1934

Ko so bile januarja 1929 v okviru zakona o zaščiti javne varnosti in reda razpuščene vse politične stranke v državi, je liberalno-unitarna oziroma nacionalna študentska mladina na ljubljanski univerzi še nadalje delovala v Jugoslovanskem narodno akademskem društvu Jadran in v Jugoslovanskem akademskem društvu Triglav, srednješolska pa je bila prek Župe za Slovenijo vključena v vsedrjavni Savez jugoslovenskih srednješkolskih udruženja (SJSU),¹ že od leta 1919 s sedežem v Beogradu. Že v prvih mesecih šestojanuarske diktature je pokazala nacionalna mladina naklonjenost novi državni politiki. To se je tudi izrazilo v sprejeti resoluciji poleti 1929. Ob desetletnici obstoja in delovanja SJSU je bil namreč 6. julija 1929 v Celju enajsti kongres jugoslovenskih srednješolcev. Po referatu o zgodovini in dejavnosti "dijaškega saveza" (zveze) in poročilih posameznih žup so izvolili osrednje državno vodstvo, osrednji odbor. Sicer pa se je ob sprejemanju novih pravil organizacije v razpravi med udeleženci potrdilo, kot je poročalo Jutro, da je "omladina pokazala, da so njeni pogledi na glavni program saveza, to je jugoslovenstvo, jasni in brezkompromisni".²

Na kongresu so sprejeli resolucijo, v kateri je poudarjen jugoslovanski unitarizem: popolno duhovno "ujedinenje jugoslovenskih omladincev", okrepitev dela za zблиževanje slovenskih srednješolcev, uveljavljanje enotne pisave po vsej državi in sicer latinice. Prosvetni minister naj s posebno akcijo pobudi šolske oblasti, da bodo podpirale župne uprave in družine SJSU in na vseh področjih pospeševale delo nacionalne mladine.³

Srednješolske družine v Sloveniji, ki so bile z upravno razdelitvijo države oktobra 1929 poslej vključene v Župo SJSU za Dravsko banovino, so bile seveda že od prej tesno povezane z drugimi organizacijami v tem taboru, tako z liberalno-unitarističnimi akademskimi društvi na ljubljanski univerzi kot z drugimi starešinskimi organizacijami, ki so tudi vplivale na njihovo idejno usmeritev. V Ljubljani je delovala v okviru SJSU družina "Preporod", ki je bila tesno povezana s starešinsko organizacijo "Preporod", vanjo so bili vključeni tudi znani preporodovci dr. Janže Novak, Evgen Lovšin, Ivan Kolar itd. Na gimnaziji v Novem mestu je delovala "Prosveta", v Kočevju "Omladinski prosvetni odsek SKJ," v Celju "Sloga" in "Korotan", v Mariboru "Napredek" in "Udruženje mariborskega učiteljskega naraščaja (UNUM) in nekoliko kasneje ustanovljena družina "Društvo jugoslovenskih srednješolcev" v Kranju.

¹ V reviji Val najdemo tudi poimenovanje Župa Saveza jugoslovenskih srednješkolskih udruženja za Dravsko banovino. Val I, 1932/33, str. 158; Val II, 1934, str. 214.

² Jutro X, 7.7.1929, št. 156.

³ Jutro X, 10.7.1929, št. 158.

S snovanjem nove vsedržavne politične stranke Jugoslovanske radikalne kmetijske demokracije (JRKD), o kateri je liberalno-unitarni tisk na Slovenskem pisal z naklonjenostjo, je tudi nacionalna mladina dobila trdnejšo oporo pri postavljanju svojih smernic delovanja. Kmalu po ustanovitvi banovinskega odbora JRKD v začetku junija 1932 je vodstvo Župe SJSU za Dravsko banovino sklicalo kongres 25. in 26. junija v Celju istega leta. Ob prisotnosti zastopnikov srednješolskih družin, njihovih starešin ter akademskih društev Jadran in Triglav, so na kongresu med drugim poudarili enotno voljo in potrebo po enotnem nastopu srednješolske in akademske mladine, ki naj bi bila zvesta geslu "Z narodom za narod". Obenem so pozivali k sodelovanju kmečko in delavsko mladino, s čimer naj bi ustvarili "močan in v duhovni usmerjenosti enoten pokret mlade generacije".⁴ V sprejeti resoluciji, ki je dvignila mnogo prahu med skrajnimi nacionalisti, o čemer bomo še pisali, je zapisano naslednje: 1. Slovenci smo narod z vsemi pravicami in dolžnostmi, rastemo in se razvijamo iz svojske kulturne samobitnosti. Ko obenem priznavamo srbsko in hrvaško kulturno samobitnost, "odklanjamo vsako neprirodno stapljanje, kakor tudi razdvajanje". Obsojamo samoslovensko ekskluzivnost, ki hoče slovenskemu narodu poiskati mesto izven naše narodne države. Nasprotno pa sodimo, da bodo "vzajemno zблиževanje, enakopravnost in močna državljanska zavest" jamčile obstoj Jugoslavije. 2. Obsojamo "materialistični gospodarsko-socialni sistem liberalizma, ki dopušča izrabljanje splošnih socialno-gospodarskih interesov širokih vrst v korist posameznika", kar vodi ljudstvo v skrajno ubužanje in proletarizacijo ter v propad narodne kulture. Ob spoznanju, da je kmečko-delavsko ljudstvo osnova naše države, bo mladina v smislu "socialno gospodarskih interesov večine" delovala v korist "socialno gospodarske skladnosti", da bo vsakemu sloju in stanu zagotovljen boljši in trdnejši življenjski obstoj. 3. Srednješolska mladina bo podpirala kulturo kmečkega in delavskega ljudstva, ker je to narodna kultura. Ob tem bodo sodelovali s kmečko in delavsko mladino. 4. Zaradi razkosanja slovenske zemlje, bomo vedno zahtevali rešitev manjšinskega vprašanja. Skrbeli bomo za ohranjanje materinega jezika, narodne kulture in narodne zavesti med našimi rojaki zunaj jugoslovanske države.⁵

Tisti del resolucije, ki poudarja vlogo kmečko-delavskega sloja in posebej vlogo mladine pri vzajemnem sodelovanju vseh stanov je našel odmev v Pučljemem Kmetiskem listu, ki je pozdravil odločitev mlade generacije pri utiranju novih pogledov na vsa bistvena vprašanja tedanje družbe.⁶

Toda v skrajno nacionalistični skupini, ki se je kasneje zbirala ob glasilu Pohod in se organizirala v Mladino (Omladino) Narodne odbrane (MNO), je prav prva točka celjske resolucije vzbudila veliko nejevoljo in še okrepila v naslednjem obdobju napeto ozračje med vodstvom Župe SJSU za Dravsko banovino in

⁴ Arhiv Republike Slovenije, dislocirana enota I (prej Zgodovinski arhiv CK ZKS), fond CK ZKS, fasc. Delo partije z mladino, mapa IV (dalje AS I).

⁵ Prav tam.

⁶ Kmetiski list XIV, 6.7. 1932, št. 27.

nastajajočo MNO. Boris Sancin, član glavnega starešinstva MNO v Beogradu pa tudi banovinskega starešinstva MNO v Ljubljani, je namreč čez dobro leto v članku z naslovom Spor v omladinskih vrstah, v listu Omladina 1933, napadel vsebino omenjene resolucije. Avtor je sodil, da je resolucija plod "vznemirjenosti po slovenofilski gonji",⁷ pri tem je mislil med drugim na favoriziranje srbohrvaškega jezika in učbenikov, kar je nasploh vzbudilo med slovensko mladino veliko razburjenja. Sancin je vodstvo Župe obtožil, da je napravilo v Celju veliko napako, ker ni zavzelo pravilnega stališča do jugoslovanstva. Tako inteligenčna mladina ni zaigrala "vloge voditelja in borca za novo idejo", kot je to bila predvojna revolucionarna "omladina," ampak je klonila, namesto, da bi "ona vodila maso, je masa vodila njo". B. Sancin je še zatrdil, da "celjska resolucija ni resolucija tiste omladine, ki hoče veljati za naslednico predvojne, nacionalno-borbene generacije".⁸

Vsekakor napad odbranašev na SJSU in sprejeto celjsko resolucijo poleti 1932 kaže na tesno sodelovanja srednješolcev z akademskima kluboma Jadran in Triglav, zlasti s slednjim, ki se je od poletja 1931 vse bolj osamosvajal in svoje poglede preusmerjal v prid slovenstvu, slovenskemu narodnemu vprašanju. V času napada Omladine in Pohoda pa je že veljal za klub, v katerem delujejo tudi študentje levičarji (marksisti), ki so "slovensko avtonomistično" usmerjeni."⁹

Razširjeno vsebino celjske resolucije s pojasnilom o vprašanju slovenstva in jugoslovanstva oziroma o narodnem vprašanju je prinesel tudi nov list visokošolske in srednješolske nacionalne mladine - Val. Sicer pa so idejo "jugoslovenstva" razčiščevali ob vsaki priložnosti, tako npr. pred začetkom pokrajinskega zbora SJSU za Dravsko banovino, ki je bil 25. in 26. septembra 1932 v Kočevju. Tedaj je imel France Gerželj, eden izmed takratnih predsednikov Jadrana, sicer pa član vodstva Zveze kmetskih fantov in deklet in pisec idejnih člankov v Grudi, pred začetkom zbora "dobro obiskano" predavanje. Kot je poročilo navajalo, je govoril o idejnih osnovah in ciljih mlade generacije, pri tem pa se je sukal okoli narodnega vprašanja, ki ga mora nacionalna mladina še vedno ne po njeni krivdi obravnavati.¹⁰

Četudi so imele nekatere srednješolske družine svoja glasila, tako npr. mariborska družina Napredek - Mlada obzorja, celjska Sloga - Jugoslovansko misel, so srednješolci ves čas pogrešali osrednje glasilo, ki so ga naposled dobili z izhajanjem mesečnika Val. Glasilo je priklical v življenje medsebojni boj med nazorsko različnimi skupinami o pojmovanju in reševanju narodnega vprašanja znotraj nacionalnega tabora (jadranaši in triglavani) in seveda med njim in nasprotnima taboroma, katoliškim in marksističnim. Uredništvo Vala, ki so ga sestavljali člani vodstva kluba Jadran, je takole predstavilo svoje poglede na

⁷ Omladina I, 1933, št. 1, str. 18.

⁸ Prav tam, str. 19.

⁹ Primerjaj Slavko Kremenšek: Slovensko študentsko gibanje 1918-1941. Ljubljana 1972, str. 148-156; Pohod II, 7.1. 1933, št. 1, O čudnih poteh J.A.D. Triglav v Ljubljani.

¹⁰ Val I, 1932/33, št. 2, str. 48.

vlogo mladine. Današnji mladi rod živi v nejasnosti, kakšna bo prihodnost, toda prav v tem času jim je "naložena velika in odgovorna naloga. Daljnosežna socialna in družabna presnavljanja in premikanja so vsebina našega časa".¹¹ Predvsem mora vsaka generacija poznati samo sebe in si poiskati ustrezno mesto v zgodovinskem dogajanju. V času gospodarske krize, stisk in krivičnih odnosov do tega ali onega stanu ali sloja je krivda v sedaj vladajočem kapitalističnem gospodarskem sistemu, ki dopušča izrabljanje širokih slojev kot tudi posameznika. Zato je naloga nacionalne mladine, da se bo bojevala za tak gospodarski sistem in z njim povezan družbeni red, ki bo ustvarjal "pravično socialno sožitje na podlagi socialnega čuta, nikoli pa ne na podlagi socialnega srda". Pri tem morajo biti interesi posameznika podrejeni interesom "najširših vrst naroda".¹²

V idejnih smernicah so se opredelili tudi do krščanstva, priznavajo ga kot "moralno vrednoto našega naroda", vendar bodo hkrati obsojali vse, ki vero izrabljajo "v kakršnekoli materialistične in politične" namene. Ko upoštevajo univerzalnost krščanstva, zahtevajo od Cerkev, ki je nosilec krščanstva, "da ne služi kot sredstvo tujemu imperializmu".¹³

Znova so poudarili zahtevo po vztrajnem reševanju manjšinskega vprašanja, in to tem bolj, ker so Slovenci zunaj meja matične domovine izpostavljeni nasilju, s čimer merijo zlasti na fašistično Italijo. Skrb nacionalne mladine bo še naprej ohranjanje materinega jezika in nasploh slovenske kulture, ki je izraz samobitnosti, s čimer se ohranja narodna samozavest naših rojakov zunaj meja matične domovine.¹⁴

Kako je bilo narodnostno vprašanje, vprašanje slovenstva in jugoslovanstva v središču pozornosti med mladino govori dejstvo, da je uredništvo Vala namenoma posvetilo prvo številko prav tej tematiki. Med drugim so zapisali, da se prav na teh vprašanjih razhaja mlada slovenska generacija in da nastaja med njo splošna zmeda, ki ne obeta pozitivnega sadu.¹⁵ Na kratko bomo povzeli razlago Andreja S. Uršiča, primorskega Slovence, doma iz Kobarida, ki je bil nekaj časa predsednik Jadrana, predstavnik konzorcija lista Val in kasneje eden od idejnih voditeljev Mladine Jugoslovanske nacionalne stranke (MJNS), ki se je v Dravski banovini organizacijsko razvijala v drugi polovici tridesetih let. Pod naslovom Naš problem je Uršič zapisal, da želi postaviti jasno besedo v času, ko se vrstijo vse bolj žgoče razprave, razne ankete, novega netiva pa je naposled dala še knjižica J. Vidmarja "Kulturni problem slovenstva". Uršič vidi narodno in politično realiteto Slovencev, Srbov in Hrvatov "izključno le v močni Jugoslaviji", ki je garancija proti tuji ekspanzivnosti. Prepričan je, da so dani pogoji za ustvaritev harmonične celote, uresničitev tega vidi v naravni evolucijski poti, zavrača pa nasilje, prav tako tudi "umetno oviranje". Uršič tudi zatrjuje, da naravni razvoj ne bo izbrisal

¹¹ Val I, 1932/33, št. 1, str. 1.

¹² Prav tam, str. 2.

¹³ Prav tam, str. 3.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Val I, 1932/33, št. 1, ovitek.

bistvenih znakov slovenstva, ker sodi, da so prirojeni, marveč le one "bistvenosti", ki so rezultat stoletja trajajočega suženjstva. To načelo, piše avtor dalje, je tudi v skladu s pojmom naroda, ki je v kulturno-socialnem pogledu individualna prirodno-dinamična družbena tvorba. Torej tu ne gre za vprašanje jezika, običajev in kulture, trdi Uršič, marveč kako v vzajemnem jugoslovanskem sodelovanju "preobraziti našega človeka", kako ga spremeniti v državotvorni element, vendar ne samo v političnem pogledu, marveč v njegovem čustvovanju. Uršič ne zaupa le političnemu "jugoslovenstvu", želi si še "duhovno-čustveno jugoslovenstvo" in pri tem enačuje pravo jugoslovanstvo s pravim slovenstvom. Sicer pa odklanja "integralno jugoslovenstvo", ki hoče ustvariti neko amorfno maso, kakor tudi tiste, ki "v svoji centrifugalnosti grade bariere na Sotli".¹⁶ Podobno stališče je zapisal tudi dr. Branko Alujević, nekdanji predsednik Jadrana in kasnejši član ožjega vodstva Mladine JNS v prispevku Slovenska univerza. Ko v njem obravnava tedaj med slovensko mladino sporno vprašanje, ali ima univerza v Ljubljani slovenski ali jugoslovanski značaj, poudarja, da je škodljivo tako samoslovenstvo kot pretirano "integralno jugoslovenstvo."¹⁷

Nadstrankarsko, demokratično glasilo Slovenija je ocenilo Val za list pripadnikov "oficielnega jugoslovenstva med akademsko in srednješolsko mladino". Pisci lista da so idejno šibki, neživljenski in da prav zato "tudi valovanje tega 'Vala' niti na površini ne bo zagrabilo".¹⁸ Res je Val s svojo ideologijo v času široke študentske fronte in burnega demonstracijskega gibanja ostal vsekakor v defenzivi, še zlasti, ker je imel konzorcij zaradi denarnih zagat tudi težave z rednim izhajanjem revije.¹⁹ Medtem pa so srednješolske družine šle svojo pot, del srednješolcev je prišel pod vpliv odbranašev, drugi pod vpliv levičarjev, tretji pa je ostal zvest ideologiji jadranašev.

Kot je razvidno iz raznih podatkov, je za nacionalno mladino skrbela tudi Zveza kulturnih društev. V času "protipunktaškega gibanja" je kot odgovor unitaristov na Slovensko deklaracijo katoliške Slovenske ljudske stranke konec leta 1932 npr. Zveza kulturnih društev v Mariboru v sodelovanju z družino SJSU Napredek in Združenega mariborskega učiteljskega naraščaja organizirala za srednješolce "idejni mladinski tečaj". Po poročilu v "Mariborskem večerniku Jutra" je bilo osem predavanj, katerih se je mladina polnoštevilno udeležila.²⁰ Med predavatelji je bil tudi vodilni liberalni politik dr. Albert Kramer, govoril je o nastanku in političnem razvoju Jugoslavije.²¹

Za nacionalno mladino, ki je bila nasploh privržena "uradnemu jugoslovenstvu", bi težko sprejeli trditev, da je to le plod oportune politične orientacije. Predvsem je kazatelj globokega prepričanja, želje in mladeniškega navdušenja po

¹⁶ Val I, 1932/33, št. 1, str. 10-12.

¹⁷ Val I, 1932/33, št. 1, str. 18, 19.

¹⁸ Slovenija II, 3.11. 1933, št. 44, Val.

¹⁹ Primerjaj S. Kremenšek, nav. d., str. 146, 147.

²⁰ Mariborski večernik "Jutra" VII, 27.3. 1933, št. 70.

²¹ Prav tam, 11.2. 1933, št. 34.

močni državi južnih Slovanov, torej po močni naciji, kot so jo imele npr. Francija, Nemčija itd. Pri tem bi posebej omenili srednješolsko mladino, ki je svoj idealizem v jugoslovanstvo hranila iz domoljubnih čustev in zlasti iz duhovne veličine junakov in idejnih voditeljev preporodovega gibanja. Tu bi zlasti omenili ljubljansko družino "Preporod", ki naj bi se imela za naslednico predvojne revolucionarne jugoslovanske mladine, organizirane v Preporodu, in dejstvo, da je bila v tesnih stikih s starešinsko organizacijo Preporod.

Župa SJSU je imela leta 1933 8 družin s 750 člani,²² njene družine so bile na šolah dokaj dejavne. Tu bi posebej omenili proslavo 20. obletnice revolucionarnega Preporoda z jubilejnim zbornikom pod naslovom "20 let Preporoda 1912-1932".²³ Sicer pa se je vodstvo župe otepal z vse večjo napadalnostjo Mladine NO, ki je izvajala pritisk na njene organizacije in člane. Njun spor je dobil vse večji obseg ne le na velikem srednješolskem zborovanju v Mariboru, ki je bilo, kot je poročal Val, pod pokroviteljstvom dr. D. Marušiča 25. in 26. marca 1933, marveč tudi na bližnjem župnem kongresu. Tedaj je vodstvo MNO hotelo vriniti svojo resolucijo, katere vsebina je zahtevala tudi od župe "borbeni nacionalizem".²⁴ Zanimivo pa je, kar kaže na tedanje razpoloženje srednješolske mladine ali vsaj njenega dela, da so resolucijo s podpisi odobrili predstavniki petih družin, zavrnili so jo le ljubljanski Preporod in obe mariborski družini. Ker odbranaši niso uspeli rešiti "časti jugoslovenstva" na mariborskem kongresu, so znova poskušali na IX. kongresu Župe SJSU za Dravsko banovino 30. septembra in 1. oktobra 1933 v Novem mestu. O poteku in sporih sta enostransko pisala Pohod in Omladina. Pisec v Pohodu je celo zahteval, naj država postavi na mestu župne uprave - komisarija, dokler se "stvar ne razčisti".²⁵

11. maja 1934 je minister za prosveto razpustil SJSU z utemeljitvijo, da je v svojem delovanju prešel na politično področje.²⁶ Pri tem pa je bil poleg spora z odbranaši vsekakor tehtnejši razlog živahno delovanje levičarjev in članov Zveze komunistične mladine Jugoslavije (ZKMJ), ki so imeli svoje privrženice med srednješolci, zlasti v Mariboru, Ljubljani, Ptuju in Novem mestu.²⁷

Zanimivo sodbo o srednješolski mladini v Mariboru, ki pa jo moremo do neke mere posplošiti na vse srednješolce, je prinesla februarja 1935 Naša misel, omladinski kulturno-politični list (1935/36 - 1939/40), ki je zajemala nacionalno srednješolsko in študentsko mladino. Ugotavljala je, da se je veliki prelom pričel v letih 1931-1932 in da je bila večina dijakov tedaj še vedno "usmerjena po stari tradiciji: liberalci-klerikalci", vendar so tudi že v njihovih vrstah delovali

²² Slovenski narod LXVI, 3.10. 1933, št. 225.

²³ Val I, 1932/33, št. 2, str. 48; št. 3, str. 70-72; primerjaj Slovenija II, 13.1. 1933, št.2; Slovenija, II, 3.3. 1933, št. 9.

²⁴ Pohod III, 8.4. 1934, št. 14.

²⁵ Primerjaj Pohod II, 14.10. 1933, št. 41. Omladina I, 1933/34, št. 2, str. 52; Prav tam, str. 56.

²⁶ AS, BAN 16-2, fasc. 20161-27110/ 1940; primerjaj Olga Janša: Prispevek k zgodovini kranjske gimnazije med obema vojnama. Kranjski zbornik, Kranj, 1975, str. 291.

²⁷ Primerjaj Mirosljub Vasić: Revolucionarni omladinski pokret u Jugoslaviji 1929-1941 godine. Beograd 1977, str. 211-213.

“levičarski agitatorji”, čemur je sledilo, da so bili naklonjeni “slovenoborski propagandi”, zlasti še kasneje, ko so odšli na univerzo. Slabo odpornost proti komunizmu in slovenoborstvu je Naša misel pripisala po pravici mariborski družini SJSU - Napredek, ki da je zaradi dolgoletnega delovanja istega predsedništva zapadla v nekakšno mrtvilo. Zlasti se vodstvo društva ni zanimalo za miselnost svojega članstva, niti ga ni svetovnonazorsko vzgajalo. Odtod tudi vzrok, da je bila srednješolska generacija v preteklih dveh letih vse bolj levičarsko usmerjena in da je polnila levičarske organizacije na univerzi.²⁸

Še jasnejši je bil srednješolski list Naša volja (1935/36 - 1940/41), s podnaslovom Glasilo jugoslovenske mladine, ki je januarja 1936 zapisal, da so se v mariborskem društvu Napredek “leta 1932 vgnezdili elementi”, ki je del nacionalne mladine s spretno propagando spravil pod vpliv “marksistično orientiranih akademikov”.²⁹

Po že omenjenem razpustu SJSU maja 1934 srednješolci niso imeli več osrednjega vodstva, marveč so se na posameznih zavodih glede na naklonjenost ravnateljstva ustanavljala društva z zavodnim vodstvom. Tu bomo omenili gimnazijo Celje, kjer je delovalo društvo Sloga, v Kranju pa je bilo spomladi 1935 ustanovljeno društvo Jugoslovan.

V Mariboru nacionalna mladina ni uspela obnoviti prejšnjih družin SJSU, zato so dijaki pričeli delovati intenzivneje v Podmladku Jadranske straže in drugih društvih. Pri tem ne gre prezreti, da je bil del nacionalne mladine pod vplivom ilegalne Zveze komunistične mladine Jugoslavije, ki je sredi aprila 1934 dobila svoj nov pokrajinski komite. Na okrepljeno komunistično mladinsko gibanje je nekoliko kasneje opozorilo tudi notranje ministrstvo v dopisu banski upravi Dravske banovine 28. marca 1935. Med drugim ugotavlja, “da se je komunizem zelo razširil med srednješolsko mladino po gimnazijah”, zato ministrstvo zahteva, da se iz šol odstranijo vsi, ki “zastrupljajo šolsko mladino s komunističnimi in drugimi razdiralnimi idejami”.³⁰ O vplivu levičarskih, komunističnih idej med nacionalno mladino na mariborskem območju, pri čemer so bile mišljene zlasti srednje šole, je bil govor tudi na občnem zboru obnovljene katoliške Prosvetne zveze za lavantinsko škofijo 7. novembra 1935 v Mariboru. V okviru uspešne obrambe naj bi zdaj v času nove vladavine SLS v okviru vsedržavne Jugoslovske radikalne zajednice učinkovito delovala “katoliška prosvetna akcija”.³¹

Srednješolska nacionalna mladina, ki je bila v času vladavine JRKD oziroma JNS močno favorizirana v Dravski banovini, je z delovanjem Slovenske ljudske stranke v Jugoslovanski radikalni zajednici v letih 1935-1941 delila usodo z

²⁸ Naša misel I, 1.2. 1935/36, št. 3, Mariborski srednješolci.

²⁹ Naša volja II, 21.1. 1936, št. 1.

³⁰ AS I, fond ZA CK ZKS, policijski material, Kraljevska banska uprava Dravske banovine, zaupno II, DZ, št. 1126/1, Ljubljana 28.3. 1935 in zaupno II/2, št. 361/30, 13.5. 1935, povzeto po France Filipič: Organizacijska in vsebinska usmerjenost delovanja SKOJA v Sloveniji 1933-1938. Napredno mladinsko gibanje na Slovenskem, Ljubljana 1982, str.80, 81; primerjaj M. Vasič, nav. d., str. 281.

³¹ Primerjaj Domoljub XLVIII, 13.11. 1935, št. 46, Temelji naše prosvete.

drugimi organizacijami v liberalno-unitarnem taboru. Več ali manj se je znašla v vlogi defenzivnosti oziroma ji je pripadala vloga opozicije. Nacionalno srednješolsko mladino je poslej zbiralo že omenjeno glasilo Naša volja. Z idejnimi članki je usmerjala svoje privrženke k jugoslovanskemu integralizmu in centralizmu, utrjevala nacionalni solidarizem in državni etos. Predvsem pa je dijake pripravljala za aktivnejše delo v nacionalnih organizacijah na univerzi, pri čemer jih je na eni strani opozarjala na nevarnosti komunizma, boljševizma, na drugi pa na uvajanje katoliškega radikalizma in tako na "klerikalizacijo" mladinskih organizacij v katoliškem taboru. Znotraj svojega tabora so poslej "voljši" bolj ali manj veljali tudi za potencialne bodoče člane Mladine JNS, pri čemer so imeli tesnejše stike s krogom študentskega lista Naša misel. Ne gre pa tudi prezreti, da je bil manjši del teh dijakov v zadnjih letih pred aprilskim razpadom 1941 naklonjen levičarjem.

Anka Vidovič-Miklavčič

MITTELSCHULJUGEND UND DER BUND DER JUGOSLAWISCHEN

MITTELSCHULVEREINIGUNG (BJMV) 1929-1934

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die nationale Mittelschuljugend war durch Anstalten im Rahmen von Familien unter der Zentralführung des Bundes der jugoslawischen Mittelschulvereinigung (BJMV) mit seinem Sitz in Belgrad organisiert. Mit Gründung der im ganzen Staate existierenden Jugoslawischen radikalen Bauern-demokratie (JRBD) bekam der Bund die Unterstützung seiner Politiker. Im Sinne der jugoslawischen nationalen Idee war der Kongreß BJMV am 25. und 26. Juni 1932 in Celje, wo auch ein Beschluß gefaßt wurde. Die nationale Jugend betonte darin die Notwendigkeit nach einem einheitlichen Auftritt der ganzen Mittelschuljugend sowie Studenten, ebenso sollte die Arbeiter- und Bauerjugend mit der Parole "Mit dem Volk für das Volk" hinzugezogen werden. Im Einvernehmen mit dem Parteienprogramm setzte sich die nationale Jugend für soziale und wirtschaftliche Veränderungen ein, die ein gerechtes soziales Zusammenleben auf der Grundlage des sozialen Mitgefühls ermöglichen würde. Dabei wurde entscheidend der Klassenkampf abgelehnt. Große Aufmerksamkeit wurde in ihrem Tätigkeitsfeld auch der Frage des Slowenen- und Jugoslawentums gewidmet und ihr Organ "Val" schrieb auch darüber. Die Organisationseinheit der BJMV für die Drau-banovina zählte im Jahre 1933 acht Familien mit 750 Mitgliedern, die in den Gymnasien ziemlich aktiv waren. Die extreme nationalistische Jugend, die sich um die beiden Zeitungen "Pohod" und "Narodna obrana" versammelte, hat schaft die Richtung der Führung der BJMV abgelehnt, ihr den "Slowenenkampf" vorgeworfen und von ihr gefordert, den "Kampfnationalismus" aufzunehmen. Das Ergebnis der immer größer werdenden Auseinandersetzungen, die auch von der Öffentlichkeit mitverfolgt wurden, war die Auflösung der Organisationseinheit der BJMV am 11. Mai 1934 in der Drau-banovina. Danach versammelte sich die nationale Mittelschuljugend um die Zeitung "Naša volja" (1935/36-1940/41), ein Teil dieser arbeitete aber noch weiterhin aktiv in der kommunistischen Bewegung.